

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

ШАПОВАЛ ЄВГЕНІЯ ЮРІЙВНА

УДК:796.332 – 055.25 – 043.83(043.3)

**Формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у
дитячо-юнацьких спортивних школах**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Ткаченко Андрій Володимирович,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
доцент кафедри педагогічної майстерності
та менеджменту, м. Полтава.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Присяжнюк Станіслав Іванович,
Державний університет телекомунікацій,
професор кафедри фізичного
виховання, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Мішаровський Руслан Миколайович,
Інститут фізичного виховання та спорту
НПУ імені М. П. Драгоманова,
доцент кафедри футболу, м. Київ.

Захист відбудеться «23» лютого 2015 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.19 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. № 2-43.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «23» січня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Кабацька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження обумовлено важливими чинниками, серед яких постійне погіршення стану здоров'я молоді. Унаслідок соціально-політичних, демографічних змін і глобальної екологічної кризи в Україні зростає кількість дітей, які страждають психічними й фізичними хворобами. На молодший шкільний вік припадає всього 10-12 % здорових дітей, на середній – 8-10 %, на старший – 5-8 %. Майже половина дітей шкільного віку в Україні наприкінці навчального дня відчують перевтому. З кожним роком ці показники погіршуються на 3-5 відсотків. При цьому невпинно зростають нервово-психічні, соматичні захворювання та вроджені аномалії. Тож надзвичайно важливим стає залучення дітей та молоді до занять спортом, що є безумовним чинником зміцнення їхнього здоров'я.

На законодавчому рівні норми стосовно організації занять та тренувань юних спортсменів закріплені в низці актів, зокрема: Законі України «Про фізичну культуру і спорт» від 17.12.2009 року № 1724-VI; Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 рр., затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.2006 року; Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, затвердженій Указом Президента України від 28.09.2004 року; Указі Президента України «Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту» від 02.08.2006 року; Загальнодержавній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки.

Такий стан проблеми зумовлений відсутністю диференційованого підходу до фізичного виховання осіб різної статі, віку, рівня фізичного розвитку тощо. Незважаючи на пильну увагу до проблем жіночого спорту, практика сучасної спортивної підготовки жінок потребує постійного оновлення методичних підходів. Особливо це стосується тих видів спорту, які стали «жіночими» відносно недавно, зокрема, міні-футболу.

Доступність цього виду спорту, простота інвентарю й обладнання, з одного боку, і величезна емоційність гри, з іншого боку, завоювали жіночому міні-футболу велику кількість прихильників та уболівальників. Водночас значна різноманітність ігрових ситуацій, високі вимоги до загальної фізичної підготовленості, швидкості, витривалості, сили та спритності спортсменок поряд із недостатньо вивченим впливом занять міні-футболом на жіночий організм спонукають шукати найбільш доцільні підходи до тренувального процесу футболісток.

Вивчення комплексу науково-методичних джерел та матеріалів з досвіду роботи сучасних дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) засвідчили суттєві суперечності між положеннями сучасної теорії навчання руховим діям (Н. Бернштейн, Т. Круцевич, О. Худолій та інші) і практичною

роботою педагогів у фізичному вихованні, які розв'язують завдання навчання руховим діям за рахунок великої кількості повторень вправи в стабільних умовах навчальної діяльності. Теоретичні та методичні засади підготовки юних спортсменок вивчали вітчизняні вчені Г. Лисенчук, Л. Матвеев, В. Платонов, Л. Сергієнко та інші. Основи методики розвитку рухових якостей підлітків розглядали М. Линець, Р. Мішаровський, С. Присяжнюк, О. Тимошенко та інші. Окремі аспекти розвитку рухової функції молоді досліджували Р. Бойчук, Е. Вільчковський, Л. Волков, М. Короп та інші, зокрема, біомеханічні моделі ударних рухів у спортивних іграх у контексті вдосконалення технічної підготовки стали предметом вивчення С. Єрмакова, А. Лапутіна, М. Носка, В. Пліска та інших.

Виконання фізичних вправ на уроках і в позаурочні години передбачає послідовне формування вмій та навичок удосконалювати окремі рухові дії. Проте на сьогоднішній день ще не звертається належна увага на формування рухових навичок різних вікових груп дівчат в умовах ДЮСШ, шкільних секцій з різноманітних видів спорту, тому варто оптимізувати функціонування навчально-тренувального процесу в умовах ДЮСШ, де тренувальні заняття є одним із важливих компонентів фізичної культури, в ході яких відбувається формування рухових вмій та навичок. Забезпечення тренувального процесу різними видами підготовки, серед яких вагоме місце належить технічній підготовці, тісно пов'язане з формуванням у юних спортсменів рухових вмій і навичок, а також відповідних спеціальних знань.

Упродовж останніх десятиріч у міні-футболі відбулися суттєві кількісні та якісні зміни – він став швидкісним, жорстким, наступальним, прагматичним і раціональним, у ньому постійно зростають вимоги до фізичних, психологічних та інтелектуальних навантажень (А. Беспорочний, 2009; М. Годик, 2006; А. Дулібський, 2007; Г. Лисенчук, 2005; Н. Люкшинов, 2003; Й. Фалес, 2000 та інші).

У зв'язку з розширенням сфери жіночих видів спорту як окремий вид спорту виділився жіночий міні-футбол. Під час навчально-тренувального процесу трапляються випадки нехтування фізіологічними особливостями функціональної діяльності жіночого організму, який має певні відмінності порівняно із чоловічим (В. Геселевич, 1992; І. Городниченко, 1983; Л. Матвеев, 2003; Н. Свєчникова, 1981; Л. Федоров, 1995; Л. Шахліна, 2003 та інші).

Зазначене вище свідчить про необхідність урахування функціональних можливостей організму спортсменок під час визначення обсягу тренувальних навантажень для збереження їх здоров'я, зростання спортивних результатів і забезпечення спортивного довголіття.

Водночас проблема підвищення спеціальної підготовки, фізичної працездатності та ефективності ігрової діяльності футболісток відповідно до

функціональних можливостей жіночого організму залишається недостатньо вивченою. Недослідженими також залишаються питання диференціації підходів щодо навчально-тренувального процесу футболісток, зокрема в підготовчому періоді річного тренувального циклу. Навчально-тренувальний процес на етапі попередньої і спеціалізованої базової підготовки в ДЮСШ повинен бути тісно пов'язаний із процесом фізичного виховання в загальноосвітній школі (В. Платонов, 2014). Водночас сучасний стан проблеми формування рухових вмінь і навичок учнів загальноосвітньої школи на уроках фізичної культури з пріоритетним застосуванням елементів міні-футболу має низку невирішених питань, оскільки до цього часу відсутні методичні розробки структури формування рухових навичок дівчат 11-14 років.

Таким чином, проблема розробки теоретичного і експериментального обґрунтування побудови навчально-тренувального процесу з міні-футболу у ДЮСШ для дівчат 11-14 років на етапі попередньої та спеціалізованої базової підготовки, спрямованої на формування та розвиток рухових вмінь і навичок, є актуальною.

Актуальність досліджуваної проблеми обумовлена також низкою *суперечностей між*:

- рівнем розробленості методичних засад формування рухових навичок у жіночому міні-футболі та недостатньою теоретичною й методичною обґрунтованістю основних напрямів упровадження їх у навчально-виховному процесі сучасних ДЮСШ;

- законодавчою й науковою спроможністю вітчизняної системи підготовки фізкультурно-спортивних кадрів, здатних ефективно розв'язувати проблему збереження і зміцнення здоров'я нації, та недостатнім рівнем практичної підготовки тренерів, учителів фізичної культури до використання багатофакторних диференційованих методик та технологій здоров'язбереження й фізичного розвитку дітей;

- значним потенціалом міні-футболу в підлітковому віці щодо формування рухових навичок дівчат та його недостатнім використанням у практиці навчально-тренувального процесу ДЮСШ;

- необхідністю професійної підготовки тренерів ДЮСШ до формування рухових навичок спортсменок із урахуванням поліфакторної диференціації у процесі занять міні-футболом та недостатньою розробленістю змісту, форм і методів такої діяльності.

Актуальність проблеми зумовила вибір теми дисертації: **«Формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є плановою в структурі науково-дослідницької роботи кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка в межах теми «Сучасний досвід та інновації у формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя, менеджера навчального закладу та фахівця з управління проектами» (протокол № 1 від 31.08.2010 р.).

Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 1 від 31.08.2011 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.10.2011 р.).

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити структуру побудови навчально-тренувального процесу в підготовчому періоді на етапах попередньої і спеціалізованої базової підготовки, спрямовану на формування рухових вмінь і навичок дівчат 11-14 років в процесі занять міні-футболом.

Відповідно до мети дослідження визначені такі **завдання:**

1. Узагальнити теоретичні знання щодо вікових і гендерних функціональних можливостей та особливостей формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу в дитячо-юнацьких спортивних школах.

2. Визначити критерії та рівні оцінювання рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу.

3. Розробити комплексну функціонально-діагностичну методику навчально-тренувального процесу з міні-футболу на етапах попередньої і спеціалізованої базової підготовки в підготовчому періоді.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування рухових вмінь та навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу на засадах диференційованого підходу в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Об'єкт дослідження – навчально-тренувальний процес дівчат з міні-футболу в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Предмет дослідження – методика формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу в ДЮСШ.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять положення теорій і концепцій щодо загальних закономірностей розвитку особистості під впливом середовища і виховання (О. Асмолов, І. Бех, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інші); розвитку особистості у процесі діяльності (Б. Анан'єв, О. Бодальов, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інші); довільного керування, вольової регуляції поведінки і діяльності (Г. Горбунов, Є. Ільїн, Л. Орбелі, І. Павлов, В. Платонов, А. Пуні, С. Рубінштейн, І. Сеченов та інші); фізичного розвитку, рухової активності в процесі занять фізичними вправами (В. Ареф'єв, В. Бальсевич, Л. Волков, Е. Вільчковський, В. Горожанін, О. Дубогай, Т. Круцевич, Г. Максименко,

А. Рибковський та інші); побудови й управління довільними руховими діями (П. Анохін, М. Бернштейн, Г. Горбунов, О. Леонт'єв, Є. Ільїн, Л. Чхайдзе та інші).

З метою виконання визначених завдань були використані такі методи дослідження:

– *теоретичні*: аналіз науково-методичної літератури, систематизація, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; контент-аналіз змісту навчальних програм, підручників, навчальних посібників з метою виявлення особливостей фізичного (антропометрії, частоти серцевих скорочень, частоти дихання, життєвої ємкості легенів) і психічного (аналіз особливостей психічних процесів та успішності навчання) розвитку у співвідношенні з рівнем фізичних здібностей дівчат 11-14 років;

– *емпіричні*: педагогічні спостереження за навчально-тренувальним процесом з міні-футболу дівчат 11-14 років досліджуваних ДЮСШ, аналіз фізкультурно-спортивної діяльності шкіл, бесіди, анкетування, опитування юних спортсменів, батьків, практичних працівників, аналіз документації ДЮСШ з метою об'єктивної оцінки сучасного стану роботи з фізичного виховання; експертне оцінювання для виявлення рівня розвитку фізичної підготовленості юних спортсменів; констатувальний та формувальний експерименти для визначення індивідуальних рівнів розвитку юних спортсменок та перевірки ефективності застосованої методики навчання руховим вмінням та навичкам;

– *методи математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів:

– *уперше*: розроблено механізм поліфакторної диференціації, що включає статеву, вікову, індивідуально-типологічну диференціацію, диференціацію за психологічними параметрами, за рівнем розвитку рухових якостей та за ступенем тренуваності; обґрунтовано на засадах поліфакторної диференціації методику реалізації комплексної функціонально-діагностичної програми формування та розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу; розроблено систему критеріїв (психологічні, антропометрично-функціональні, рухові, технічні, тактичні) та рівнів розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу;

– *набуло подальшого розвитку* дослідження показників рухових навичок дівчат-футболісток у дитячо-юнацькій спортивній школі;

– *додовнено* дані про вікові та статеві особливості розвитку фізичних якостей, рухових вмінь і навичок у дівчат-школярок та дівчат-футболісток 11-14 років.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методики навчання руховим умінням та навичкам дівчат 11-14 років із застосуванням різноманітних навантажень у процесі тренувальних занять із

міні-футболу, алгоритму побудови змісту тренувальних занять із різним обсягом рухової активності, застосуванні експериментальної методики тренувального процесу в міні-футболі для розв'язання педагогічних завдань навчально-тренувального процесу в ДЮСШ; розробці експериментальної методики та методичних рекомендацій до навчально-тренувального процесу в підготовчому періоді на етапах попередньої і спеціалізованої базової підготовки з міні-футболу. Розроблені рекомендації можуть бути впроваджені в навчально-тренувальний процес ДЮСШ, навчально-виховний процес ЗОШ і для студентів вищих навчальних закладів.

Матеріали дослідження впроваджено в навчально-тренувальний процес Коцюбинської ДЮСШ Київської області (довідка № 19 від 15.05.2013 р.), Комунального закладу ДЮСШ імені О. Бутовського Полтавської обласної ради (довідка № 27 від 22.02.2013 р.), Комунального закладу ДЮСШ № 8 Харківської міської ради (довідка № 66 від 28.03.2013 р.), Миколаївської комплексної ДЮСШ «Спартак» (довідка № 8 від 01.04.2013 р.), Позашкільного навчального закладу «Обласна ДЮСШ з ігрових видів спорту Дніпропетровської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»» (довідка № 16 від 15.04.2013 р.), Гребінківської ДЮСШ районної ради Полтавської області (довідка № 39 від 04.12.2013 р.), Шевченківської ДЮСШ Шевченківської районної ради (довідка № 19 від 13.02.2014 р.), Ірпінської ДЮСШ Ірпінської міської ради (довідка № 35 від 05.05.2014 р.).

Особистий внесок автора у наукових працях, що виконані у співавторстві, полягає у висвітленні особливостей і педагогічних засобів відновлення працездатності в міні-футболі, дослідженні та обґрунтуванні особливостей програмування фізичної і спеціальної фізичної підготовки футболісток, розробленні комплексної оцінки сенситивних періодів розвитку рухових якостей юних футболісток на базових етапах багаторічної підготовки.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися під час виступів із доповідями на міжнародних, всеукраїнських конференціях: «Здоров'я людини у сучасному суспільстві» (Сімферополь-Судак, 2012 р.); «Педагог третього тисячоліття: теоретико-методологічний дискурс» (Дрогобич, 2013 р.); «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання» (Одеса, 2014 р.); «Здоров'язберігаючі технології в ЗНЗ і ВНЗ України: проблеми та перспективи» (Полтава, 2011 р.); «Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та валеології» (Кременчук, 2012 р.); «Фізкультурна освіта в євроінтеграційних процесах: проблеми і перспективи» (Полтава, 2013 р.); «Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління. Наукова мобільність у програмі «Горизонт 2010» (дії Марії Складовської-Кюрі)» (Київ-Полтава, 2013 р.); «Технології

здоров'язбереження в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи» (Полтава, 2013 р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 21 наукову працю (19 одноосібно), серед яких: 10 – у наукових фахових виданнях України; одна стаття в зарубіжному виданні; 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій; 3 – науково-методичних матеріали.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (246 найменувань, з яких 5 – іноземною мовою) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 266 сторінок. Основний зміст дисертації викладений українською мовою на 204 сторінках. Робота містить 17 рисунків, 22 таблиці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, задачі, методи дослідження; методологічну й теоретичну основи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; наведено дані про впровадження та апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні основи формування рухових навичок дівчат-підлітків у навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл**» на основі вітчизняної та зарубіжної літератури здійснено аналіз досліджень із проблеми розвитку рухових навичок дівчат-підлітків засобами міні-футболу.

Вивчено особливості вікового періоду дівчат 11-14 років відповідно до функціональних можливостей організму. Знання особливостей будови жіночого організму, етапів біологічного дозрівання, періодів менструального циклу, функціональних можливостей основних систем організму, відновлюваності функцій необхідне при плануванні тренувальних навантажень, виборі тренувальних засобів для розвитку фізичних якостей, техніко-тактичної і психологічної підготовки як при довготривалому плануванні, так і на етапах підготовки в макро- і мікроциклах.

Визначені напрями діагностики функціонального стану організму в жіночому футболі, які сприятимуть більш ефективному формуванню рухових навичок дівчат у підлітковому віці. Максимальна орієнтація на індивідуальні, вікові та статеві особливості спортсменки, адекватність функціональних можливостей запланованим тренувальним і змагальним навантаженням, рекреаціям, харчуванню, засобам відновлення розкривають резерви підвищення ефективності спортивного тренування у міні-футболі. Системний аналіз літературних джерел дозволив встановити, що

технологічна схема освоєння рухових навичок міні-футболу передбачає такі взаємопов'язані кроки: забезпечення передумов ефективного навчання прийому (необхідний руховий досвід, необхідний рівень розвитку фізичних якостей, теоретичні знання); форми навчання (вивчення елементів техніки на уроці футболу, вивчення під час секційної роботи); елементи технології (система конкретних завдань для вивчення прийому, типові помилки при вивченні прийому і шляхи їх профілактики та усунення); система засобів для вирішення кожного завдання та профілактики виникнення помилок (система методів та методичних прийомів навчання і тренування, дозування навантажень, організація і методика навчання, взаємозв'язок прийому з іншими прийомами, взаємозв'язок прийому з іншим навчальним матеріалом, кількість занять та їх розташування впродовж навчального року, система засобів контролю і самоконтролю).

Досліджено сучасні тенденції розвитку та структуру багаторічного процесу спортивного вдосконалення в жіночому міні-футболі. На основі узагальнення теоретичного та практичного досвіду роботи ДЮСШ визначено провідні принципи, що визначають формування рухових навичок дівчат 11-14 років при навчанні технічним елементам міні-футболу: свідомості й активності, наочності, доступності й індивідуалізації, систематичності, поступовості. Зазначені принципи визначають методичні закономірності навчання техніки гри на основі технології формування рухових навичок.

У другому розділі **«Методи і організація дослідження формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу в дитячо-юнацьких спортивних школах»** обґрунтовано структуру формування рухових навичок підлітків у навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Встановлено, що формування рухових вмінь і навичок має певні психологічні, функціональні і, як наслідок, дидактичні особливості. Відповідно до природних психофізіологічних процесів, які протікають в організмі, під впливом багаторазового повторення фізичних вправ, що вивчаються, будується педагогічний процес управління формуванням рухових вмінь і навичок.

Адаптовано концептуальні положення диференційованого підходу до формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу. Диференціація трактується як створення оптимальних умов для розвитку особистості спортсменки, найбільш повного врахування індивідуальних відмінностей, стану здоров'я, типу нервових процесів, особливостей навчальних закладів, соціальних та культурних чинників, властивих кожній ДЮСШ. Внутрішня диференціація передбачає таку організацію навчально-тренувального процесу, за якою врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів реалізується в умовах заняття в секції ДЮСШ. Рівнева диференціація характеризується такою організацією навчально-

тренувального процесу, під час якої спортсменки, займаючись за однією програмою, мають можливість засвоїти її на різних рівнях. Зміст зовнішньої диференціації полягає в тому, що створюються на основі певних ознак (ігрові амплуа, схильності, досягнуті результати) відносно стабільні групи, у яких зміст освіти й вимоги до спортсменок різняться. Поліфакторна диференціація навчально-тренувального процесу у міні-футболі включає статеву, вікову, індивідуально-типологічну диференціацію, диференціацію за психологічними параметрами, за рівнем розвитку рухових якостей та за ступенем тренуваності.

Розроблено та реалізовано комплексну функціонально-діагностувальну методику навчально-тренувального процесу з міні-футболу в підготовчому періоді на етапах попередньої й спеціалізованої базової підготовки. В основу комплексної функціонально-діагностичної методики навчально-тренувального процесу з міні-футболу дівчат 11-14 років покладено нормативні вимоги з фізичної і спортивно-технічної підготовки, наукові й методичні рекомендації з міні-футболу вітчизняних і закордонних тренерів і фахівців, що застосовуються впродовж останніх років для підготовки висококваліфікованих спортсменів. Розроблена нами на засадах диференційованого підходу функціонально-діагностична методика розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу містить науково обґрунтовані рекомендації зі структури й організації навчально-тренувального процесу в підготовчому періоді на етапах попередньої й спеціалізованої базової підготовки міні-футболісток, розподіл обсягу основних засобів та інтенсивності тренувальних навантажень у тижневих циклах, ранжирування змагань за значимістю та їхній календарний план, що представлено на рисунку (стор. 11).

Комплексна функціонально-діагностувальна методика формування та розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу складається з двох частин: формувальної і контрольної-діагностувальної. Формувальна частина комплексної методики розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу зорієнтована на диференційований підхід, відповідно до якого навчально-тренувальний процес планується та реалізується за поліфакторною диференціацією. Контрольно-діагностувальна частина комплексної функціонально-діагностувальної методики формування та розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу має на меті виявити прогалини і помилки в навчально-тренувальному процесі відповідно до поставлених цілей, з'ясувати причини їх виникнення і відповідно коригувати діяльність футболисток та способи управління нею. Отримані результати контролю дають можливість прогнозувати шляхи удосконалення методики тренування в цілому, передбачення засобів удосконалення результатів досягнень окремих футболисток.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методики формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах» описано впровадження до програми ДЮСШ авторської комплексної функціонально-діагностувальної методики навчально-тренувального процесу на засадах диференційованого підходу та її перевірку в ході формувальної дослідно-експериментальної роботи.

Експериментальна перевірка пропонованої методики формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах відбувалася в два етапи. *Перший етап (попередньої базової підготовки)* формувального експерименту мав на меті діагностику рівнів сформованості критеріальних показників рухових навичок та відповідності їх динаміки провідній меті цього етапу; виявлення проміжного рівня сформованості теоретичних знань, антропометричних і функціональних характеристик організму, розвитку рухових якостей і психічних процесів досліджуваних, показників тактичної і технічної підготовленості дівчат 11-12 років. Впроваджувалася методика різнорівневої диференціації навчально-тренувального процесу на етапі попередньої базової підготовки. *Другий етап (спеціалізованої базової підготовки)* формувального експерименту мав на меті визначення стану сформованості показників рухових навичок за гносеологічним, технічним, тактичним, антропометрично-функціональним, психологічним і руховим критеріями. Діагностика сформованості зазначених показників здійснювалася з урахуванням факторів диференціації – статевої, вікової, індивідуально-типологічної, диференціації за темпами біологічного розвитку, за домінуючим соматотипом, за психологічними параметрами, за рівнем розвитку рухових якостей та за ступенем тренуваності спортсменок.

Результати етапу спеціалізованої базової підготовки формувального експерименту в експериментальній групі засвідчили зростання рухових і гносеологічних показників сформованості рухових навичок дівчат 12-14 років, що виражається у показнику середнього приросту 22,8 % і 19,8 % відповідно. Збільшення показників приросту відбулося також і за психологічними і технічними критеріями, відповідно 18,8 % і 16,3 %. Низькі показники приросту спостерігалися за антропометрично-функціональним і тактичним критеріями – відповідно 6,3 % і 10,8 %.

Результати контрольного тестування за підсумками етапу спеціалізованої базової підготовки в експериментальній групі виявили, що найвищий приріст показників на етапі формувального експерименту зафіксований за технічними і тактичними критеріями сформованості рухових навичок – відповідно 42,8 % і 38,5 %. Стабільно високі показники приросту також за руховими і гносеологічними критеріями (середній приріст 32,5 % і 27,0 %). Середні показники сформованості рухових навичок здійснювалися за психологічними критеріями – (середній приріст 24,8 %).

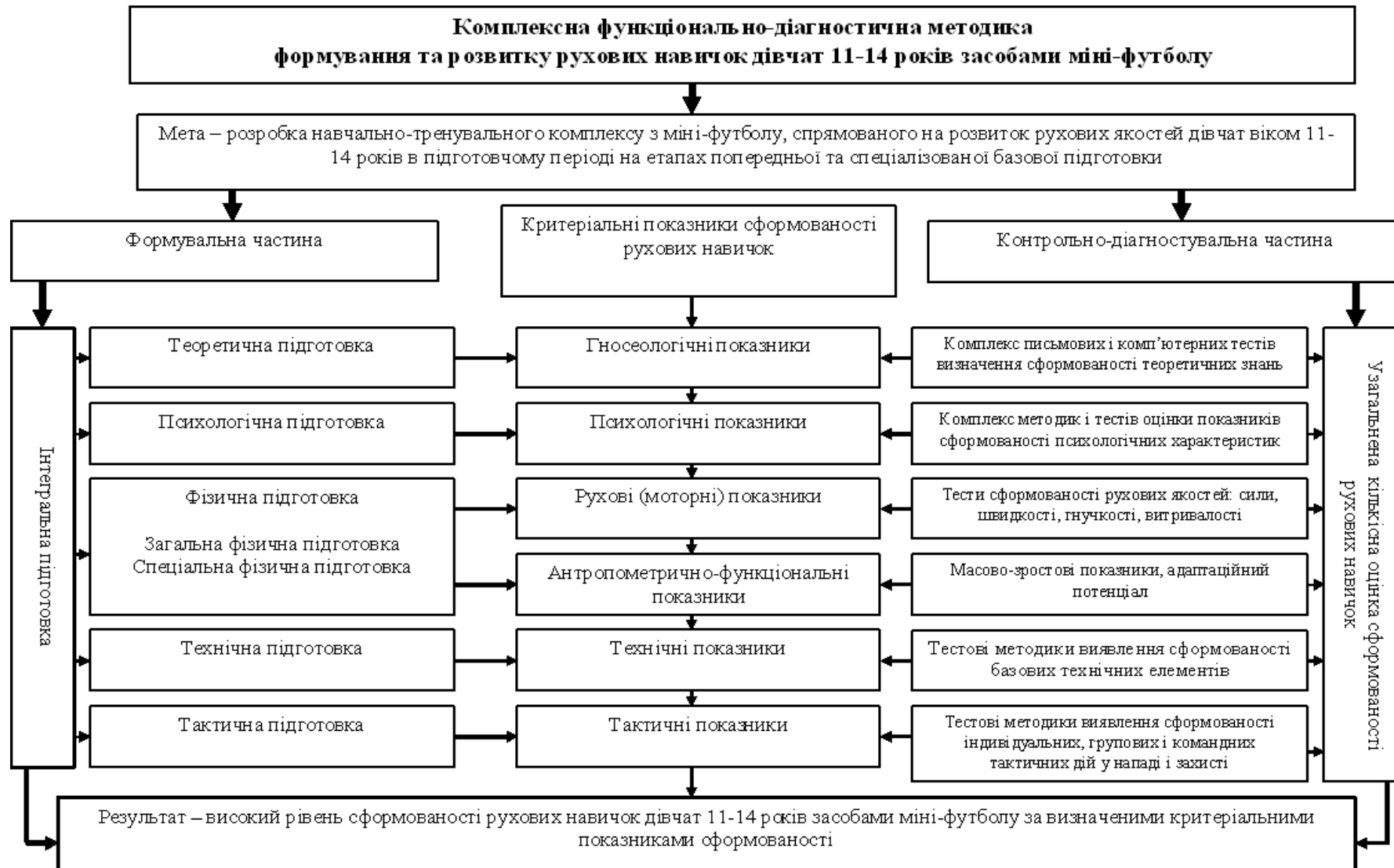

Рис. Структура комплексної функціонально-діагностичної методики формування та розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу.

Мінімальний середній приріст зафіксований за антропометрично-функціональним критерієм і становив 11,0 %.

У контрольній групі найбільший приріст (Ms) спостерігався за тактичними показниками (+5); дещо нижчий приріст за гносеологічними показниками (+4,8). Найнижчі прирости спостерігалися за технічними і антропометрично-функціональними критеріями сформованості рухових навичок (1 і 2,3 відповідно). Загалом по контрольній групі було відмічено відсутність суттєвих змін у динаміці показників.

Після впровадження комплексної функціонально-діагностичної методики навчально-тренувального процесу з міні-футболу на основі диференційованого підходу в експериментальній групі було відмічене стабільне зростання показників усіх критеріїв: найвищий приріст відмічається за технічним критерієм (59,8 %), дещо нижчі за руховими та тактичними критеріями (55,3 % і 49,3 %); найнижчий приріст за антропометрично-функціональними показниками було відмічено в експериментальній групі. Це дозволило зробити висновок щодо педагогічної доцільності розробленої комплексної функціонально-діагностичної методики навчально-тренувального процесу з міні-футболу для дівчат 11-14 років. Узагальнення даних дослідження показало зменшення кількості спортсменок експериментальної групи низького рівня сформованості рухових навичок на 31 особу або 28,0 %, на 15 осіб або 13,0 % – середнього рівня, у той же час, збільшилася кількість дівчат, що виявили достатній (22 особи або 20,0 %) та високий (24 особи або 21,0 %) рівні (див. табл.).

Таблиця

**Узагальнені результати впровадження експериментальної методики
(абсолютні одиниці/кількість осіб) (n-226)**

Рівень	Контрольна група до експерименту		Експериментальна група до експерименту		Контрольна група після експерименту		Експериментальна група після експерименту		Загальний приріст за рівнями (%)	
	особи	%	особи	%	особи	%	особи	%	КГ	ЕГ
Низький	42	38	44	39	40	36	13	11	-2	-28
Середній	35	31	34	30	32	29	19	17	-2	-13
Достатній	20	18	22	19	24	21	44	39	+3	+20
Високий	15	13	14	12	16	14	38	33	+1	+21
Всього	112	100	114	100	112	100	114	100	-	-

Шляхом статистичних розрахунків за критеріями Крамера-Уелча та Вілкоксона-Манна-Уїтні доведено вірогідність отриманих результатів. Узагальнені показники коефіцієнта рангової кореляції Спірмена виявили найвищу взаємозалежність між гносеологічними і технічними показниками сформованості рухових навичок дівчат 11-14 років. Отже, результати дослідження дозволяють стверджувати, що мета та поставлені завдання реалізовані.

ВИСНОВКИ

1. Шляхом аналізу літературних джерел узагальнено теоретичні знання вікових і гендерних функціональних можливостей та особливостей формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу в навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Системний аналіз літературних джерел дозволив встановити, що технологічна схема освоєння рухових навичок міні-футболу передбачає такі взаємопов'язані кроки: забезпечення передумов ефективного навчання прийому (необхідний руховий досвід, необхідний рівень розвитку фізичних якостей, теоретичні знання); форми навчання (вивчення елементів техніки на уроці футболу, вивчення під час секційної роботи); елементи технології (система конкретних завдань для вивчення прийому, типові помилки при вивченні прийому і шляхи їх профілактики та усунення); система засобів для розв'язання кожного завдання та профілактики виникнення помилок. Обґрунтовано особливості вікового періоду дівчат 11-14 років відповідно до функціональних можливостей організму.

Визначено, що біологічні особливості організму дівчат вимагають істотної реорганізації навчально-тренувального процесу дівчат-спортсменок 11-14 років. Необхідно здійснювати постійний контроль за здоров'ям спортсменок, зокрема за характером перебігу менструальної функції, яка може слугувати важливим показником адаптаційних реакцій жіночого організму до конкретного обсягу тренувальних і змагальних навантажень. Максимальна орієнтація на індивідуальні, вікові та статеві особливості спортсменки, адекватність функціональних можливостей запланованим тренувальним і змагальним навантаженням, рекреаціям, харчуванню, засобам відновлення сприяють підвищенню ефективності навчально-тренувального процесу з міні-футболу дівчат-спортсменок 11-14 років.

2. Визначено критерії та рівні сформованості рухових вмінь і навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу, які включають гносеологічні, психологічні, антропометрично-функціональні, рухові, технічні й тактичні показники. Дані критерії оцінені за чотирма рівнями сформованості (низький, середній, достатній, високий). Гносеологічні показники дозволяють оцінити рівень теоретичних знань дівчат-спортсменок, які необхідні для формування рухових вмінь і навичок. Психологічні показники спрямовані на виявлення рівня сформованості психо-фізіологічних параметрів, що визначають рухову функцію. Антропометрично-функціональні показники індивідуалізують розвиток рухових вмінь і навичок відповідно до морфологічних параметрів та динаміки розвитку функцій систем організму. Розвиток фізичних якостей, необхідних для формування рухових вмінь і навичок оцінюється за руховими показниками. Технічні критерії є домінуючими у визначеній системі показників і дозволяють оцінити рівень володіння базовими елементами пересування, взаємодії з м'ячем, партнерами та протидії суперникам. Тактичні показники спрямовані на оцінювання індивідуальних, групових та

командних дій як найвищого ступеня прояву сформованості рухових навичок.

3. Розроблено комплексну функціонально-діагностичну методика навчально-тренувального процесу з міні-футболу на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки в підготовчому періоді. Розроблена методика розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу на засадах диференційованого функціонально-діагностичного підходу містить науково обґрунтовані рекомендації із структури та організації навчально-тренувального процесу в підготовчому періоді на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки міні-футболісток; здійснено розподіл основних засобів, обсягу та інтенсивності навчально-тренувальних навантажень у тижневих циклах, ранжирування змагань за значущістю.

Впроваджена комплексна функціонально-діагностична методика формування та розвитку рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу складається з двох частин: формувальної і контрольно-діагностувальної. Формувальна частина комплексної методики зорієнтована на диференційований підхід розвитку рухових вмінь і навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу, відповідно до якого навчально-тренувальний процес планується та реалізується за поліфакторною диференціацією. Контрольно-діагностувальна частина методики формування та розвитку рухових вмінь і навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу має на меті удосконалити навчально-тренувальний процес відповідно до визначеної мети. Отримані результати контролю дають можливість здійснювати прогнозування шляхів удосконалення методики навчально-тренувального процесу, передбачення засобів удосконалення спортивних результатів окремих футболісток.

4. Обґрунтовано та експериментально перевірено методика формування рухових вмінь та навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу на засадах диференційованого підходу в дитячо-юнацьких спортивних школах в підготовчому періоді на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки. Основне завдання диференційного навчально-тренувального процесу полягає в тому, щоб забезпечити максимально продуктивну діяльність кожної дівчини-спортсменки, надати оптимальний руховий режим, повніше мобілізувати їх здібності. Урахування ступеня статевого дозрівання, фізичного розвитку, характеру адаптації до м'язової діяльності дає змогу більшою мірою індивідуалізувати навчально-тренувальний процес. Поліфакторна диференціація навчально-тренувального процесу в міні-футболі включає статеву, вікову, індивідуально-типологічну диференціацію, диференціацію за психологічними параметрами, за рівнем розвитку рухових якостей та за ступенем тренуваності.

Результати етапу попередньої базової підготовки формувального експерименту в експериментальній групі засвідчили зростання показників рухового і гносеологічного критеріїв сформованості рухових навичок дівчат 11-12 років, збільшення показників приросту спостерігалось також за

психологічним і технічним критеріями, низькі показники приросту зафіксовано за антропометрично-функціональним і тактичним критеріями. Контрольне тестування за підсумками етапу спеціалізованої базової підготовки в експериментальній групі виявили, що найвищий приріст результатів зафіксований за технічним і тактичним критеріями сформованості рухових навичок, стабільно високі показники приросту зауважимо також за руховими і гносеологічними критеріями, середні показники сформованості рухових навичок встановлено за психологічним критерієм, мінімальний середній приріст на цьому етапі зафіксований за антропометрично-функціональними критеріями.

Впровадження запропонованої методики на основі диференційованого підходу в експериментальній групі відмічає стабільне зростання показників усіх критеріїв: за технічним критерієм (59,8 %), за руховими та тактичними критеріями (55,3 % та 49,3 % відповідно); найнижчі прирости в експериментальній групі відмічалися за антропометрично-функціональними критеріями. Це дозволило зробити висновок щодо педагогічної доцільності розробленої комплексної функціонально-діагностичної методики навчально-тренувального процесу з міні-футболу дівчат 11-14 років.

Виявлено, що формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у ДЮСШ може бути успішно здійснено за умови: 1) визначення й обґрунтування структури рухових вмінь і навичок дівчат-спортсменок у навчально-тренувальній діяльності ДЮСШ; 2) диференційованого підходу до формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу; 3) реалізації комплексної функціонально-діагностичної методики навчально-тренувального процесу з міні-футболу в підготовчому періоді на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки.

Проведене наукове дослідження не претендує на вичерпне висвітлення проблеми формування рухових навичок дівчат підліткового віку засобами міні-футболу. Подальшого вивчення потребують питання обґрунтування теоретичних та методичних засад інтегральної підготовки та ефективного переходу вихованців до етапів підготовки щодо вищих досягнень, максимальної реалізації індивідуальних можливостей і удосконалення спортивної майстерності. Дослідження означених проблем стане предметом наших наступних наукових пошуків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Шаповал Є. Ю. Визначення та обґрунтування структури рухових навичок дівчат, що займаються міні-футболом, у навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Є. Ю. Шаповал // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми, 2011. – № 6–7. – С. 170–177.

2. Шаповал Є. Ю. Виховний вплив на підлітків особливостей організації навчально-тренувального процесу в умовах ДЮСШ / Є. Ю. Шаповал // Витоки педагогічної майстерності. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – Вип. 8 (2). – С. 304–308.

3. Шаповал Є. Ю. Вплив занять футболом на вербальну поведінку та самооцінку спортсменок / Є. Ю. Шаповал // Імідж сучасного педагога: наук.-практ. освіт.-попул. часоп. – Полтава, 2011. – № 6 (115). – С. 25–28.

4. Шаповал Є. Ю. Впровадження технологій навчання у процес підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання / Є. Ю. Шаповал // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. – Суми, 2011. – № 2 (12). – С. 335–341.

5. Шаповал Є. Ю. Загальнопедагогічні аспекти формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу / Є. Ю. Шаповал // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2012. – Вип. 102 (т. II). – С. 296–300.

6. Шаповал Є. Ю. Комплексна оцінка сенситивних періодів розвитку рухових якостей юних футболістів на початковому та базових етапах багаторічної підготовки / Є. Ю. Шаповал, О. В. Шостак // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. – К., 2013. – Вип. 5 (30) 13. – С. 499–504.

7. Шаповал Є. Ю. Оцінка загальної фізичної і спеціальної підготовки дівчат 11-14 років у міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць / Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – Вип. 14. – С. 139–144.

8. Шаповал Є. Ю. Теоретико-методичні аспекти формування ефективних рухових дій у жіночому міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2012. – Вип. 98, (т. IV). – С. 239–243.

9. Шаповал Є. Ю. Тестування фізичної підготовленості дівчат 11-14 років, що займаються міні-футболом у дитячо-юнацькій спортивній школі / Є. Ю. Шаповал // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2012. – Вип. 10. – С. 325–328.

10. Шаповал Є. Ю. Дослідження ефективності формування рухових навичок дівчат 11-14 років в сучасному міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Наука і освіта: наук.-практ. журнал / Південний науковий центр НАПН України. – Одеса, 2014. – № 4/СХХІ. – С. 169–173.

11. Shapoval E.Y. Didactic essence of the differential approach to the formation of motor skills in women's mini football / E. Y. Shapoval // Nauka i

Studia. Pedagogiczne nauki. Psychologia i socjologia. – Przemysl. – 39 (107) – 2013. – P. 88–93.

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Шаповал Є. Ю. Особливості навчально-тренувальної роботи в жіночому спорті з урахуванням пубертатних перебудов організму / Є. Ю. Шаповал // Здоров'я людини у сучасному суспільстві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Сімферополь; Судак, 14-16 черв. 2012 р.). Сімферополь; Судак, 2012. – С. 109–112.

13. Шаповал Є. Ю. Дидактична сутність диференційованого підходу до формування рухових навичок у жіночому міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Педагог третього тисячоліття: теоретико-методологічних дискурс: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Дрогобич, 26-27 вересня 2013 р.). – Дрогобич, 2013. – С. 274–279.

14. Шаповал Є. Ю. Оцінка динаміки сформованості рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу / Є. Ю. Шаповал // Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання: матеріали V Міжнар. електрон. наук.-практ. конф., (Одеса, 21-25 квіт. 2014 р.). – Одеса, 2012. – С. 56–59.

15. Шаповал Є. Ю. Психологічна підготовка у сучасному міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Здоров'язберігаючі технології в ЗНЗ і ВНЗ України: проблеми та перспективи: матеріали IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф., (Полтава, 13 жовт. 2013 р.). – Полтава, 2013. – С. 212–217.

16. Шаповал Є. Ю. Визначення та обґрунтування структури рухових навичок футзалісток у навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Є. Ю. Шаповал // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та валеології: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., (Кременчук, 19-20 квіт. 2012 р.). – Кременчук, 2012. – С. 130–134.

17. Шаповал Є. Ю. Вплив вікових особливостей будови і функцій організму дівчат на змістовні компоненти навчально-тренувального процесу з міні-футболу / Є. Ю. Шаповал // Фізична освіта в євроінтеграційних процесах: проблеми і перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Полтава, 25-26 квіт. 2013 р.). – Полтава, 2013. – С. 308–312.

18. Шаповал Є. Ю. Специфіка управління інтегральною підготовкою юних спортсменок у міні-футболі / Є. Ю. Шаповал // Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління. Наукова мобільність у програмі «Горизонт 2020» (Дії Марії Складовської-Кюрі): матеріали Всеукр. семінару з міжнар. участю, (Полтава, 8 жовт. 2013 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Київ; Полтава, 2013. – С. 113–115.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Шаповал Є. Ю. Методичні рекомендації до правил гри у футзал: навч.-метод. посіб. / Є. Ю. Шаповал, В. Д. Гогоць, О. В. Шостак; Полтав. нац.

пед.ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, 2011. – 84 с.

20. Шаповал Є. Ю. Відновлення працездатності в міні-футболі : навч.-метод. посіб. / Є. Ю. Шаповал, О. В. Шостак ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, 2014. – 114 с.

21. Шаповал Є. Ю. Міні-футбол (футзал) : методичний комплекс навчально-тренувального процесу дівчат 11-14 років на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки в ДЮСШ / Є. Ю. Шаповал; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ, 2014. – 88 с.

АНОТАЦІЇ

Шаповал Є. Ю. Формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2015.

У дисертації шляхом аналізу літературних джерел вивчено особливості формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у ДЮСШ як педагогічну проблему. Обґрунтовано педагогічну доцільність формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу. Досліджено вікові і гендерні функціональні можливості дівчат 11-14 років та обґрунтовано структуру формування їх рухових навичок у навчально-тренувальній діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Спроектовано механізм поліфакторної диференціації у формуванні рухових навичок, що включає статеву, вікову, індивідуально-типологічну диференціацію, диференціацію за психологічними параметрами, за рівнем розвитку рухових якостей та за ступенем тренуваності.

На основі диференційованого підходу розроблено комплексну функціонально-діагностичну методику навчально-тренувального процесу з міні-футболу в підготовчому періоді на етапах попередньої та спеціалізованої базової підготовки в синергетичній єдності формувальної і контрольної-діагностувальної структурно-функціональних частин. Визначити критерії та рівні сформованості рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу та експериментально перевірено методику формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Ключові слова: міні-футбол, рухові навички, диференційований підхід, поліфакторна диференціація, функціонально-діагностична методика, дівчата-спортсменки.

Шаповал Е. Ю. Формирование двигательных навыков девушек 11-14 лет средствами мини-футбола в детско-юношеских спортивных школах – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Харьков, 2015.

Проанализированы педагогические особенности формирования двигательных навыков девушек 11-14 лет средствами мини-футбола в ДЮСШ. Изучены особенности возрастного периода девушек 11-14 лет в соответствии с функциональными возможностями организма.

Определено, что биологические особенности организма женщин диктуют необходимость существенной реорганизации тренировочного процесса спортсменок. Системный анализ литературных источников позволил установить, что технологическая схема формирования двигательных навыков мини-футбола предусматривает следующие взаимосвязанные шаги: обеспечение предпосылок эффективного обучения приёмам; формы обучения; элементы технологии; систему средств для решения каждой задачи и профилактика возникновения ошибок.

На основе обобщения теоретического и практического опыта работы ДЮСШ охарактеризованы ведущие принципы, определяющие формирование двигательных навыков девушек 11-14 лет при обучении техническим элементам мини-футбола: сознательность и активность, наглядность, доступность и индивидуализация, систематичность, постепенность. На основе существующих классификаций сформирована классификация двигательных навыков, определены критерии эффективности перехода от умения к уровню навыка в женском мини-футболе, разработан алгоритм методики формирования двигательных навыков в обучении технике мини-футбола.

На основе физиологической концепции создана обобщённая схема процесса формирования двигательных навыков в мини-футболе. Установлено, что формирование двигательных умений и навыков имеет определенные психологические, функциональные и, как следствие, дидактические особенности. С учётом природных психофизиологических процессов, протекающих в организме, изучено их влияние на многократно повторяемые физические упражнения, выстроена схема управления формированием двигательных умений и навыков.

Спроектирована полифакторная дифференциация учебно-тренировочного процесса в мини-футболе, которая включает половую, возрастную, индивидуально-типологическую дифференциацию, дифференциацию по психологическим признакам, по уровню развития двигательных качеств и по степени тренированности.

Разработанная комплексная функционально-диагностическая методика формирования и развития двигательных навыков девушек 11-14 лет средствами мини-футбола состоит из двух частей: формирующей и контрольно-диагностической. Формирующая часть комплексной методики формирования и развития двигательных навыков девушек 11-14 лет средствами мини-футбола сориентирована на дифференцированный подход,

согласно которому учебно-тренировочный процесс планируется и реализуется путем полифакторной дифференциации. Контрольно-диагностическая часть методики формирования и развития двигательных навыков девушек 11-14 лет средствами мини-футбола имеет целью выявить пробелы и ошибки в учебно-тренировочном процессе, исходя из поставленных целей, а также выяснить причины их возникновения и соответственно скорректировать деятельность футболисток и способы управления ею.

Внедрение комплексной функционально-диагностической методики учебно-тренировочного процесса по мини-футболу в экспериментальной группе на основе дифференцированного подхода показывает стабильный рост показателей всех критериев: высокий прирост отмечается по техническому критерию, несколько ниже приросты по двигательным и тактическим критериям; низкие приросты в экспериментальной группе прогнозируемо наблюдаются по антропометрически-функциональному критерию. Это позволило сделать вывод о педагогической целесообразности разработанной комплексной функционально-диагностической методики учебно-тренировочного процесса по мини-футболу для девушек 11-14 лет.

Ключевые слова: мини-футбол, двигательные навыки, дифференцированный подход, полифакторная дифференциация, функционально-диагностическая методика, девушки-спортсменки.

Shapoval Ye.Yu. Formation of motional skills of 11-14 year old girls by the means of mini-football in Children and Youth Sports Schools – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – Theory and methods of education (physical education, fundamentals of health). – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2015.

The dissertation considers the peculiarities of formation of motional skills of 11-14-year old girls by the means of mini-football in Children and Youth Sports Schools as a pedagogical problem by analyzing the literature sources. The pedagogical significance of forming motional skills of 11-14-year-old girls by the means of mini-football is grounded. Age and gender functional abilities of 11-14-year old girls are analyzed; a structure of motional skills formation in the educational and training activity of Children and Youth Sports Schools is grounded.

The mechanism of polyfactor differentiation in motional skills formation is projected. It includes gender, age, individual and typological differentiation, differentiation by psychological parameters, by the level of motional qualities development and by the degree of fitness.

On the base of the differentiated approach there was developed a complex functional and diagnostic method of educational and training process in mini-football in the preparatory period at the stages of preliminary and specialized basic training in the synergetic unity of formation and control and diagnostic structural and functional parts. Criteria and levels of 11-14-year old girls' motional skills

formed by the means of mini-football are determined; the method of formation of motional skills of 11-14 year old girls by the means of mini-football in Children and Youth Sports Schools is experimentally tested.

Key words: mini-football, motional skills, differentiated approach, polyfactor differentiation, functional and diagnostic method, girls-athlets.

Шаповал Євгенія Юрїївна

**Формування рухових навичок дівчат 11-14 років засобами міні-футболу у
дитячо-юнацьких спортивних школах**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

—
Підписано до друку 22.01.2015 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Друк різнографічний.
Умов. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Замов. № 2212

—
Надруковано з готового оригінал-макету друкарні у ФОП Петрова В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, кв. 137, тел (057)778-60-34.
e-mail:bookfabrik@rambler.ru